

V E G Y E S E K.

A földgömb domborzatának mesterséges utánzása. A jelenkor geogenetikai felfogásában nagy szerepet játszik ama nézet, hogy a föld felületének egyenetlenségei első sorban az egész földgömb összezsugorodásának következményei, tehát mintegy ránczok a vénülő föld arczán. Ezen elvre alapított esimes kísérletet közöl de Chanourtois ur, melylyel a földgömb felületének emelkedéseit, mélyedéseit, ránczait s redőit utánozó alakokat keletkeztet. A földgömb képviselője gyanánt egy levegővel telt és csappal elzárható rézcsővel ellátott kautsukgömb szolgál. Ezen gömböt, levegővel jól felfúva, olvasztott viaszba mártjuk, hogy felületét vékony viaszréteggel bevonhassuk, mely a földfelület ellentállóbb külső kőzetrétegét ábrázolja. A mint most a csapot kinyitva a ballonnól egy kis levegőt kibocsátunk, az egész gömb összehúzódik s felületén a viaszréteg oly domborzati alakokat képez, minőket földünk külalakján, az erósió határaitól eltekintve, találunk. (Compt. rend. T. LXXXVII. p. 81.) I. B.

*

Összefüggés a felső Duna és Aach-forrás közt. Hogy a földrajzi vizválasztók a földtaniakkal nem mindig esnek egybe, azt igen szépen tüntetik elő Knop A. megfigyelései Baden felvidékén. Ugyanis Immendingen és Möhringen helységek közt, hol a repedezett, hasadékokban dús, fehér Jura képezi a felső Duna medrét, száraz időszakokban eltűnik a folyó egész vízmennyisége, úgy hogy a meder egészen kiszárad, míg az ettől kb. 11 km. távolságú s a Rajnaterületbe eső Aach-forrás mint vízmennyiségben gazdag forrástól lép föl.

Azon kérdésre, vajlon az itt elnyelendő Duna vize nem-e az Aach-forrást táplálja egy meghatározott időben a Dunába, még mielőtt a víz a hasadékokban eltűnt volna, 200 mázsa konyhasó dobatott és az Aachforrásnál óránként chlornátriumra próbák tétettek. E kísérlet végrehajtva lón, miután már elővizsgálatok erős zagú Glasgow-palaolajjal az ily összefüggést igen valószínűvé tették. A határozott eredményt szolgáltatott konyhasókísérletek azonkívül még láthatóvá is tétettek a Duna vizének fluoresceinel való színesítése által. Knop az ezen egyszerű kísérletek alapján nyert főbb eredményeket következőben foglalja össze:

1. Az Aach-forrás és Duna közti közvetlen összefüggés kimutatható.
2. A Duna legalacsonyabb vizállása idejében Immendingen s Möhringen közt körülbelül felét veszti el azon víz mennyiségének, mely egyidejűleg az Aach-forrásnál előtűnik; a másik fele tehát nem a Dunából ered, hanem földalatti forrásokból.
3. A Duna és Aach-forrás közti összefüggést egy körülbelül 1000 lábnyi vastag jura (fehér) mészkő hasadási rendszere eszközli.
4. Minthogy ezen hasadási rendszer egy teknőszerű rétegösszlet völgyalján a „rauhen Alp és Randen“ közt létezik, a hasadékok magok ezek folytán általában befelé táognak, úgy gondolható, hogy a Duna vize a mészkőnek márgás és agyagos fekéjéig süllyed, hogy azután ismét egy 11 km.-nyi, földalatti folyása után, a közlekedő csövek elve szerint az Aach-forrásban alulról fölfelé emelkedjék.

5. 200 mázsa konyhasó a Duna egyik hasadékába téve, közelítőleg ismét előkerült az Aach-forrás vizében. Az első sónyomok körülbelül 20, maximuma 60, és az utolsók körülbelül 90 óra után mutatkoztak, egészben mintegy 71 órán át.

6. A minőleges kísérletek, a viznek színezése alkalikus fluoresceïn-oldattal vagy kezelése nyers kénolajjal hatásukban körülbelül 60 óra után voltak megfigyelhetők, azaz a sóval tett mennyileges kísérletek maximális hatásuk idejében. Azoknak tehát csak is maximális határuk vált szemlélhetővé.

7. A Duna vidéke Immendingen, Möhringen és Tuttlingen közt kevésbé alkalmazhatosnak mutatkozott csupán vízimotorokra, vízikerekekre és turbinákra támaszkodó iparnak, mint az Aach vidéke. Mert eltekintve a Duna vizállásának igen túlságos ingadozásai, zerus és maximális vizár (Hochwasser) közt, melyek az Aachnál csak igen szűk határok közt mutatkoznak, előrelátható, geológiai szempontból, hogy a Dunahasadékok a víz oldó hatása által idővel mindinkább tágabbá válnak és ennek következtében mindig több Dunavizet elnyelendnek, mely az Aach vizet gyarapítja.

8. Tisztán földrajzi szempontból véve, a felső Duna, földalatti lefolyása folytán, jelenleg épp úgy a Fekete- mint az Éjszaki-tenger területébe sőt időnkint csak is az utolsóhoz tartozik. (N. Jahrb. f. Min. Geol. u. Palaeont. 1878. p. 350.)

St. J.

TÁRSULATI ÜGYEK.

Szakülés 1878. évi november hó 6-án.

(Jegyzőkönyvi kivonat.)

1. dr. Szabó József előterjeszté jelentését az 1878-ban Párisban tartott első nemzetközi geológiai congressusról* és annak megbízásáról. (L. a jelen számban.)

2. Stürzenbaum József betérjeszté Maderspach Livius közleményét „Adatok a Tetöcske és a Nyergeshegy (Gömörm.) rétegeinek földtani korához“ czimen. (L. a jelen számban.)

3. Schmidt Sándor értekezett a muzsaji Wolnynról. Értesít első sorban egy állítólag új hazai Wolnynelhelyről, Dernőről, majd a tudományba Schrauf által bevezetett Betlér lelhelyet Rozsnyóra igazítja helyre. A muzsaji Wolnynek a Bereghmegyében igen elterjedt timkőben fordulnak elő, melynek üregeiben szürkés, jobbára megrongált felületű kristályok alakjában találhatnak. Összesen 16 alakot észlelt és a kristályokat kőbős és oszlopos alakúakra különíti szét.

* L. Földt. Közl. 1877. p. 21.